

УДК 378.09.011.3

DOI:

Олена Керекеша-Попова, аспірант
Бердянського державного педагогічного університету

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті визначено сутність понять “управлінська компетентність фахівця” та “управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів”. Схарактеризовано основні структурні компоненти моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Представлено результати експериментальної перевірки ефективності моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Наведено особливості опрацювання статистичних даних експериментального дослідження.

Ключові слова: майбутні інженери-педагоги; професійно-педагогічна підготовка; управлінська компетентність; модель формування управлінської компетентності; експериментальне дослідження.

Табл. 1. Літ. 8.

Olena Kereksha-Popova, Postgraduate Student
Berdyansk State Pedagogical University

EXPERIMENTAL CHECK OF MODEL FORMING EFFICIENCY OF FUTURE ENGINEERS-TEACHERS' MANAGEMENT COMPETENCY IN THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL PREPARATION

The article defines the essence of the “managerial competence of a specialist” concepts as an integrated quality of personality, which is expressed in the ability to master managerial motives and values, skills and abilities, knowledge, professionally important qualities of the individual, which will allow to effectively carry out administrative activities and independently solve professional management tasks, problems and situations; “Managerial competence of future engineers-teachers” as an ability to master in the process of vocational and pedagogical training the managerial motives and values, skills and abilities, knowledge, professionally important qualities of the person that will allow to effectively manage and independently solve professional management tasks, problems and situations of effective training, upbringing and development of future skilled workers in vocational education and at production institutions.

The main structural components of the formation of model of future engineers-teachers' managerial competences in the process of vocational-pedagogical preparation are described: target, methodological, procedural and diagnostic blocks.

The article presents the results of experimental verification of the model effectiveness of forming the managerial competence of future engineers-teachers in the process of vocational and pedagogical training, which showed qualitative changes at the levels of managerial competence formation of future engineers-teachers: reducing the number of students at the low and average levels in the experimental group (by 9, 42% and 5,07 respectively) and at the low level in the control group (by 3,04%); an increase in the number of students at the middle and high levels of the control group (by 1,52% and 1,52% respectively) and at the highest level in the experimental group (by 14,49%). This is confirmed by the use of mathematical statistics' methods, in particular the calculation of the nonparametric Pearson – criterion and Student's t-criterion.

It is concluded that the experimental research program of the formation of model of future engineers-teachers' managerial competence in the process of vocational and pedagogical training has been developed contributing to a clear solution of the theoretical, methodological and organizational issues.

Keywords: the future engineers-teachers; vocational and pedagogical training; managerial competence; a model of management competency formation; experimental study.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи професійної освіти України відбуваються зміни, пов'язані з її інтеграцією в світовий освітній простір. Це висуває нові вимоги до професійної

підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, пов'язані з необхідністю виконання ними різноманітних управлінських функцій у майбутній професійній діяльності, таких як управління навчально-виховним та навчально-

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

виробничим процесами, управління навчанням, вихованням та розвитком учнів – майбутніх кваліфікованих робітників. Тому назріла гостра необхідність у формуванні управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі їх професійно-педагогічної підготовки.

Аналіз основних досліджень. Підготовка компетентного фахівця є актуальною проблемою сучасності, яка досліджена у працях українських (К. Баханов, Н. Бібік, І. Зязюн, О. Локшина, О. Пометун та ін.) та зарубіжних (К. Абульханова-Славська, А. Деркач, Е. Зеєр, І. Зимня, А. Маркова, Л. Мігіна, Л. Петровська, А. Хуторський, М. Чошанов та ін.) науковців.

Професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів досліджена у працях Н. Брюханової, Р. Горбатюка, І. Каньковського, О. Коваленко, М. Лазарева, Н. Ничкало, Л. Тархан, В. Хоменка та ін.

Питанням управлінської компетентності присвячено дослідження В. Андрущенко, В. Бондаря, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, І. Лікарчука, В. Лугового, В. Маслова, В. Олійника, С. Павлютенкова, М. Поташника, О. Романовського, С. Хрикова та ін.

Метою статті є висвітлення результатів експериментальної перевірки ефективності моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні поняття “управлінська компетентність фахівця” трактуємо як інтегровану якість особистості, що виражається в здатності опановувати управлінськими мотивами та цінностями, вміннями та навичками, знаннями, професійно важливими якостями особистості, які дозволять ефективно здійснювати управлінську діяльність (ставити цілі, організовувати, планувати, контролювати, прогнозувати результати, здійснювати аналіз, приймати управлінські рішення) та самостійно розв’язувати професійні управлінські завдання, проблеми та ситуації (Л. Берлім [1], З. Вітер [2], А. Деркач [3], О. Зимица [4], А. Таюрський [7], В. Фефелова [8]).

Під “управлінською компетентністю майбутніх інженерів-педагогів” розуміємо інтегровану якість особистості, що виражається в здатності опановувати у процесі професійно-педагогічної підготовки управлінськими мотивами та цінностями, вміннями та навичками, знаннями, професійно важливими якостями особистості, які дозволять ефективно здійснювати управлінську діяльність (ставити цілі, організовувати, планувати, контролювати, прогнозувати

результати, здійснювати аналіз, приймати управлінські рішення) та самостійно розв’язувати професійні управлінські завдання, проблеми і ситуації з результативного навчання, виховання і розвитку майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти та на виробництві.

Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів в процесі професійно-педагогічної підготовки включає цільовий, методологічний, процесуальний та діагностувальний блоки. В її основу покладено обґрунтовані структурні компоненти, складові яких перебувають у логічному взаємозв’язку та системній єдності: мета, завдання, методологічні засади (компетентнісний, діяльнісний та особистісний підходи), зміст (навчальні дисципліни управлінського спрямування), організаційні форми, методи та засоби навчання, організаційно-педагогічні умови, критерії, показники та рівні сформованості умінь, навичок та знань, а також передбачуваний результат.

Мета моделі (сформувати належний рівень (високий та середній) формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів визначає зміст та основні завдання процесу їх професійно-педагогічної підготовки (формування у студентів стійкого позитивного ціннісного ставлення та інтересу до майбутньої управлінської діяльності в галузі професійної освіти та мотивації щодо її ефективного здійснення у закладах професійної освіти; набуття студентами управлінських умінь та навичок для аналізу, планування, організації, здійснення, регулювання, контролю навчально-виховного та навчально-виробничого процесів, оцінка їх результатів і прийняття ефективних рішень; засвоєння управлінських знань як теоретичної бази в галузі управління навчально-виховним та навчально-виробничим процесами, розвиток професійно-важливих управлінських якостей особистості), а також акумулює в собі принципи (науковості, системності, оптимальності, єдності теорії та практики, свідомості, цілісності), організаційні форми (проблемні лекції, лекції-візуалізації, лекції-прес-конференції, лекції-дискусії, семінар-дискусія, семінар-дослідження, практичні роботи, самостійна робота, педагогічна практика.), методи (бесіда, дискусія, блок-опитування, метод кейсів, метод проектів, метод мозкової атаки та дослідницькі методи.) та засоби (навчальні посібники “Менеджмент у професійній освіті”, “Педагогічний менеджмент у професійній освіті”; комп’ютери, ноутбуки, планшети, мультимедійний проектор засоби ІКТ (мультимедіа, схеми, Інтернет) його здійснення.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Побудова моделі зорієнтована на перший бакалаврський рівень вищої освіти інженерно-педагогічного напрямку, структурними компонентами якої є загальні особливості процесу підготовки, компоненти управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів (мотиваційна, діяльнісна, когнітивна та особистісна), організаційно-педагогічні умови (формування позитивної мотивації до майбутньої управлінської діяльності у ЗПО; забезпечення взаємозв'язку змісту управлінських дисциплін із реальною педагогічною діяльністю; розробка і використання навчально-методичних комплексів з управлінських дисциплін), за яких здійснюється процес професійно-педагогічної підготовки, а також критерії (мотиваційний, діяльнісний, когнітивний та особистісний), показники (мотиваційний – стійкий інтерес до управлінської діяльності в закладах професійної освіти з точки зору професійної необхідності та до вивчення управлінських дисциплін; діяльнісний – рівень сформованості управлінських умінь і навичок, досвід управлінської діяльності; когнітивний – обсяг, рівень та якість управлінських знань, сутності й змісту майбутньої управлінської діяльності у закладах професійної освіти; особистісний – сформованість професійно-важливих якостей особистості: комунікативних, морально-етичних, вольових, організаторських, а також орієнтація на самовдосконалення і саморозвиток в управлінській діяльності) та рівні (високий, середній, низький) управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Результатом реалізації моделі є визначені рівні управлінської компетентності (середній та високий) майбутніх інженерів-педагогів.

Запропонована модель має чітку науково-теоретичну основу, логічну стрункість та послідовність виконання професійних вимог до професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

Експеримент обрано головним методом збирання інформації щодо пошуку причинно-наслідкових зв'язків процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у досягненні управлінської компетентності.

Експериментальне дослідження проведено відповідно до спеціально розробленої програми, що ґрунтується на моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. На підставі цієї моделі виокремлено незалежні та залежні змінні, тобто чинники, які впливають на стан управлінської компетентності

майбутніх інженерів-педагогів (умови професійно-педагогічної підготовки та відповідні навчально-методичні ресурси) та чинники, які змінюються під цим впливом (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти). За логічною структурою доведення гіпотези дослідження обрано паралельний експеримент, згідно до якого створено експериментальну групу, на яку впливають незалежною змінною та порівняно її стан з контрольною групою, яка такого впливу не зазнавала.

Підготовка програми експериментального дослідження передбачала такі дії: окреслення мети та завдань експерименту; визначення місця, часу проведення експерименту та його об'єму; характеристику вибірки та задіяних в експерименті груп; опис використовуваних для проведення експерименту матеріалів; опис методики проведення експерименту; характеристику додаткових змінних, що впливають на результати експерименту; опис методики фіксування, обробки та інтерпретації результатів експериментального дослідження.

Мета експериментального дослідження полягала в перевірці ефективності запропонованої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки, що вможливило з'ясування зв'язку між створеними педагогічними впливами та їхніми результатами. При цьому проаналізовано вплив моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки на кожен з її компонентів згідно критеріям та показникам її сформованості (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та особистісного).

В процесі експериментального дослідження проведено діагностику рівнів сформованості управлінської компетентності за допомогою таких методів дослідження: мотиваційний компонент – методика “Мотивація професійної діяльності” (за К. Замфір в модифікації А. Реана [6]), тест на виявлення професійної спрямованості студентів, діагностики векторів спрямованості (за Б. Бассом), опитувальники мотивації професійної діяльності та мотивів вибору педагогічної професії; когнітивний компонент – комплексний тест з дисциплін “Менеджмент у професійній освіті”, “Методологічні засади професійної освіти”, “Педагогічний менеджмент у професійній освіті”; діяльнісний компонент – комплекс педагогічних задач управлінського характеру, діагностики стилів керівництва, визначення домінуючого стилю прийняття рішень (за А. Роуе), аналіз

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

обмежень; особистісний компонент – тести на визначення таких показників: типу особистості (за С. Деллінгер); адекватності самооцінки студентів, зокрема у співвідношенні з оцінкою академічної групи; професійно-важливих якостей студентів; рівня сформованості вольових якостей (на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера); рівня застосування вольових зусиль; рішучості (за Е. Берном); комунікативних та організаторських здібностей; сформованості гуманістичних педагогічних цінностей; типових способів реагування на конфліктні ситуації.

Динаміка й рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів досліджувалися на різних етапах експериментального навчання шляхом проведення контрольних зрізів до початку формування експерименту і після його завершення в контрольних та експериментальних групах.

Аналіз та обробка даних проводилися за єдиною програмою, в ідентичних умовах, з використанням єдиної методики діагностики рівня сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів в усіх групах. Усе це сприяло одержанню вірогідних експериментальних даних.

На початок констатувального експерименту розроблено профіль управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів, зокрема вимоги щодо необхідного рівня її сформованості згідно обраних критеріїв та показників: 1) мотиваційний критерій – високий рівень (внутрішня мотивація) або середній рівень (зовнішня позитивна мотивація); високий рівень (спрямованість на діяльність та її результат або на спілкування та взаємодію); 2) когнітивний критерій – високий рівень знань управлінського складника майбутньої професійної діяльності; 3) діяльнісний критерій – високий рівень управлінських умінь і навичок; передбачуваний змішаний стиль керівництва з переважаючим демократичним; аналітичний та концептуальний стиль прийняття управлінських рішень; 4) особистісний критерій – домінуючий тип особистості “трикутник” та “коло”; адекватна самооцінка та достатня міра критичності; високий рівень інтернальності; високий рівень рішучості, комунікативних та організаторських здібностей, сформованості гуманістичних педагогічних цінностей; основні стратегії поведінки під час конфліктної ситуації співробітництво та компроміс.

За результатами констатувального експерименту встановлено фактичний стан та рівень досліджуваних характеристик майбутніх інженерів-педагогів, що підтвердило необхідність

запровадження відповідних організаційно-педагогічних умов та навчально-методичного забезпечення з таким розподілом акцентів згідно компонентів управлінської компетентності: мотиваційний компонент – організація особистісного впливу щодо зміни відношення студентів до освітнього процесу, його результатів та суб’єктів діяльності; когнітивний компонент – модифікація наповнення навчального матеріалу; діяльнісний компонент – врівноваження передбачуваних стилів керівництва (враховуючи їхні позитивні сторони) з домінуванням демократичного стилю; формування вмій та навичок прийняття управлінських рішень з переважанням аналітичного та концептуального стилів; сприяння трансформації існуючих функціональних обмежень студентів в сильні сторони; особистісний компонент – формування комунікативних умінь та навичок з врахуванням особливостей лідерської поведінки; розвиток вольових якостей з високим локусом контролю; тренування способів реагування на конфліктні ситуації з врахуванням професійних морально-етичних цінностей; формування організаторських умінь та навичок на основі адекватно рішучих дій.

У ході дослідження розглянуто моніторинг як метод відстеження результативності розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки з метою оцінювання ефективності її функціонування на констатувальній, формувальній та контрольній стадіях практичного етапу дослідження, для цього використано методи тестування, анкетування, вирішення педагогічних задач управлінського характеру та педагогічне спостереження. Освітній моніторинг використано згідно двох рівнів його функціонування: індивідуальному рівні: самооцінки студентами якості своєї управлінської компетентності; локальному рівні: оцінювання закладом вищої освіти майбутніх інженерів-педагогів щодо якості освіти, досягнення ними поставленої мети в опануванні вимог відповідного рівня сформованості управлінської компетентності за визначеними показниками. Протягом педагогічного експерименту студентів було зорієнтовано на систематичний процес самовдосконалення щодо формування управлінської компетентності у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Для одержання вірогідних результатів проведеного експерименту щодо формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки досліджувалися зміни в усіх її

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

структурних компонентах, оскільки сутність цього складного особистісного утворення розкривається через його складові. Діагностика рівнів сформованості управлінської компетентності здійснювалася за допомогою обраних методів дослідження згідно визначених раніше критеріїв та показників (таблиці 1). Динаміка й рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів досліджувалися на різних етапах експериментального

Таблиця 1.

Профіль управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів

Основні показники	Необхідний рівень	Інструментарій
Мотиваційний компонент		
Ціннісно-мотиваційне відношення до управлінської діяльності	Високий рівень (внутрішня мотивація) або середній рівень (зовнішня позитивна мотивація)	Методика вивчення мотивації професійної діяльності К. Замфір в модифікації А. Реана [6]; опитувальник мотивації професійної діяльності; опитувальник мотиву вибору педагогічної професії
Професійна спрямованість майбутніх інженерів-педагогів (наявність інтересу до формування управлінської компетентності та вивчення управлінської складової в контексті майбутньої професії; прагнення до самостійного оволодіння управлінською діяльністю)	Високий рівень (спрямованість на діяльність та її результат або на спілкування та взаємодію)	Тест на виявлення професійної спрямованості студентів; анкета Б. Басса “Діагностика векторів спрямованості”
Когнітивний компонент		
Обсяг, рівень та якість теоретичних знань управлінського складника майбутньої професійної діяльності	Високий рівень	Комплексний тест з дисциплін “Менеджмент у професійній освіті”, “Методологічні засади професійної освіти”, “Педагогічний менеджмент у професійній освіті”
Діяльнісний компонент		
Рівень сформованості управлінських умінь і навичок, рівень володіння та наявність досвіду управлінської діяльності, здатність до прийняття управлінських рішень	Високий рівень умінь і навичок; змішаний з переважаючим демократичним стиль керівництва; аналітичний та концептуальний стиль прийняття управлінських рішень	Комплект педагогічних задач управлінського характеру, діагностики стилів керівництва, визначення домінуючого стилю прийняття рішень (за А. Роуе), аналіз обмежень
Особистісний компонент		
Сформованість професійно-важливих якостей особистості, а саме: комунікативних, морально-етичних, вольових, організаторських. Орієнтація на самовдосконалення і саморозвиток в управлінській діяльності (самоменеджмент)	Домінуючий тип особистості “трикутник” та “коло”; адекватна самооцінка та достатня міра критичності; високий рівень інтернальності; високий рівень рішучості, комунікативних та організаторських здібностей, сформованості гуманістичних педагогічних цінностей; стратегії поведінки під час конфліктної ситуації є співробітництво та компроміс	Тести на визначення таких показників: типу особистості (за С. Деллінгер); адекватності самооцінки студентів, зокрема у співвідношенні з оцінкою академічної групи; професійно-важливих якостей студентів; рівня сформованості вольових якостей (на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера); рівня застосування вольових зусиль; рішучості (за Е. Берном); комунікативних та організаторських здібностей; сформованості гуманістичних педагогічних цінностей; типових способів реагування на конфліктні ситуації

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

навчання шляхом проведення контрольних зрізів до початку формувального експерименту і після його завершення в контрольних та експериментальних групах.

Аналіз та обробка даних проводилися за єдиною програмою, в ідентичних умовах, з використанням єдиної методики діагностики рівня сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів в усіх групах. Усе це сприяло одержанню вірогідних експериментальних даних.

Проаналізовані експериментальні дані засвідчили якісні зміни в рівнях сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів: зменшення кількості студентів на низькому та середньому рівнях в ЕГ (на 9,42 % і 5,07 відповідно) та низькому рівні КГ (на 3,04 %); збільшення кількості студентів на середньому та високому рівнях КГ (на 1,52 % і 1,52 % відповідно) та на високому рівні в ЕГ (на 14,49 %) та, що підтверджено використанням методів математичної статистики, зокрема розрахунку непараметричного критерію Пірсона – χ^2 та *t*-критерію Стюдента [5].

Протягом педагогічного експерименту студентів було зорієнтовано на систематичний процес самовдосконалення щодо формування управлінської компетентності у процесі професійно-педагогічної підготовки. Цілі, завдання та результати такої діяльності фіксувалися за відповідною схемою.

Висновки. Отже, розроблена програма експериментального дослідження моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки сприяла чіткому вирішенню питань теоретичного, методичного та організаційного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берлім Л.І. Управленческая компетентность менеджера образования. / Л.И. Берлім // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2007. – Выпуск 53 (22). – С. 276–281.
2. Вітер З.Д. Роль навчальної дисципліни “Основи менеджменту” у процесі формування професійних компетенцій фахівців аграрної сфери / З.Д. Вітер, С.А. Вітер // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2012. – №1(2). – С. 397–406.
3. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 1–5. Акмеологические основы управленческой деятельности. Кн.2. М. : РАГС, 2000. – 536 с.
4. Зими́на Е.Ю. Развитие управленческой компетентности будущего педагога профессиональной школы: дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.08 / Е.Ю. Зими́на. – Екатеринбург, 2004. 172 с.

5. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О.І. Локшиної. К.: К.І.С., 2004. – 128 с.

6. Реан А. А. Психология изучения личности: учеб. пособие. Санкт-Петербург, Изд-во Михайлова В. А., 1999. – 288 с.

7. Таюрский А.И. Факторы, влияющие на формирование управленческой компетентности руководителей образовательных учреждений всех уровней профессионального образования / А.И. Таюрский // Вестник ТГПУ. – 2009. – №1. С. 5–7.

8. Фелелова В.Н. Формирование управленческой компетентности специалиста по рекреации и туризму: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / В.Н. Фелелова. – М., 2010. – 187 с.

REFERENCES

1. Berlim, L. I. (2007). *Upravlencheskaya kompetentnost menedzhera obrazovaniya* [Managerial competence of an education manager]. News of the Russian State Pedagogical University named after A.I. Hertsen. Vol. 53 (22), pp. 276–281. [in Russian].
2. Viter, Z. D. (2012). Rol navchalnoi dystsyplyny “Osnovy menedzhmentu” u protsesi formuvannya profesiynykh kompetentsii fakhivtsiv ahrarnoi sfery [The role of the discipline “Fundamentals of Management” in the process of forming the professional competencies of specialists in the agrarian sphere]. *Bulletin of Zhytomyr National Agroecological University*. No. № 1(2), pp. 397–406. [in Ukrainian].
3. Derkach, A. A. (2000). *Akmeologiya: lichnostnoe i professionalnoe razvitie cheloveka* [Acmeology: personal and professional development of a person]. *Books 1–5. Acmeological basis of management*. Moskva: RAGS, 536 p. [in Russian].
4. Zimina, Ye. Yu. (2004). *Razvitie upravlencheskoy kompetentnosti budushchego pedagoga professionalnoy shkoly* [Development of managerial competence of a future vocational school teacher]. *Candidate's thesis*. Yekaterinburg, 172 p. [in Russian].
5. Lokshyna, O. I. (2004). *Monitorynh yakosti osvity: svitovi dosiahnennia ta ukrainski perspektyvy* [Monitoring the quality of education: world achievements and Ukrainian perspectives]. Kyiv: K.I.S., 128 p. [in Ukrainian].
6. Rean, A. A. (1999). *Psikhologiya izucheniya lichnosti* [Personality psychology]. Sankt-Ptereburg: Mikhaylova V.A., 288 p. [in Russian].
7. Tayurskiy, A. I. (2009). *Faktory, vliyayushchie na formirovanie upravlencheskoy kompetentnosti rukovoditeley obrazovatelnykh uchrezhdeniy vseh urovney professionalnogo obrazovaniya* [Factors affecting the managerial competence formation of educational institutions' heads at all levels of vocational education]. *Vestnik TGPU*. no.1, pp. 5–7. [in Russian].
8. Fefelova, V.N. (2010). *Formirovanie upravlencheskoy kompetentnosti spetsialista po rekreatsii i turizmu* [The formation of managerial competence of a specialist in recreation and tourism]. *Candidate's thesis*. Moskva, 187 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції ..2018